

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ІЛЬКІВ НАТАЛІЯ ВАСИЛІВНА

УДК 338.46:338.22]:001.891(477)

**ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ
СЕКТОРА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економічної теорії Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник - кандидат економічних наук, професор
Острроверх Петро Іванович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка, завідувач кафедри
економічної теорії.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Башнянин Григорій Іванович,
Львівський торговельно-економічний університет,
завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки;

доктор економічних наук, професор
Камінська Тетяна Михайлівна,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м.Харків,
професор кафедри економічної теорії.

Захист відбудеться 28 лютого 2018 р. о 15³⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.22 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, просп.Свободи, 18, ауд.115.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий _____ січня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради _____ Стасишин А.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Для характеристики нового вищого ступеня економічного розвитку суспільства дедалі частіше вживають поняття “нова економіка”, “постіндустріальна економіка”, “сервісна економіка”, “економіка знань” тощо. Спільною рисою усіх цих рівнів розвитку економіки є стрімке зростання провідної ролі сфери послуг, зокрема сектора нематеріальних послуг.

Вітчизняний сектор нематеріальних послуг (СНП) не може ефективно розвиватися і функціонувати в умовах недооцінення його внеску в економічне зростання загалом. Усвідомлення вагомості СНП у формуванні ВВП країни обумовлює його перспективність та пріоритетність серед інших галузей вітчизняної господарки. Ефективне функціонування СНП є необхідною умовою забезпечення сталого економічного зростання та підвищення добробуту населення. Комплексний аналіз СНП дає змогу глибше зрозуміти взаємозв'язки з іншими секторами/сферами економіки у процесі створення національного продукту.

Питання ролі і місця сфери послуг у контексті постіндустріального суспільства проаналізовано у працях К.Ароу, Д.Белла, Дж.Гелбрейта, В.Іноземцева, М.Кастельса, А.Маршала, Р.Нельсона, Д.Норта, У.Ростоу, Е.Тофлера, А.Чухна та ін. Акцент на послугах як основному чиннику формування людського капіталу простежується у працях Е.Аткінсона, Д.Богині, О.Грішнєвої, Є.Жильцова, Т.Заяць, В.Куценко, Е.Лібанової, В.Новікова, В.Рутгайзера, Л.Семів, Л.Якобсона та ін.

Значний внесок у дослідження проблем, пов'язаних із СНП, здійснили такі вітчизняні вчені, як Г.Башнянин, А.Босак, Т.Бурменко, А.Гальчинський, В.Геєць, В.Герасимчук, Н.Даниленко, Б.Данилишин, М.Довбенко, В.Григор'єв, С.Злупко, В.Іфтемичук, Т.Камінська, В.Козик, О.Кузьмін, Е.Лібанова, М.Маниліч, С.Мочерний, І.Михасюк, Т.Оболенська, В.Огнев'юк, В.Опарін, Я.Остафійчук, Л.Співак, С.Трубич, А.Філіпенко, Л.Шевченко, Г.Шутак та інші.

Аналіз наукових праць, які стосуються поняття “сектор нематеріальних послуг”, показав, що в економічній науці не часто акцентують саме на цьому секторі, виокремлюючи його із сфери послуг. Незважаючи на те, що сутність і складові сфери послуг широко розкрито як у вітчизняних, так і іноземних наукових джерелах, ще недостатньо проаналізовано особливості нематеріальних послуг та їх вплив на формування людського капіталу. У науковій літературі часто зустрічаються дослідження окремих галузей сектора нематеріальних послуг або сфери послуг загалом. Водночас вивчення праць учених-економістів у світлі сучасних тенденцій розвитку економіки та відсутність комплексних досліджень особливостей сектора нематеріальних послуг в Україні дає підстави стверджувати про необхідність подальшого дослідження окреслених проблем, актуалізує необхідність продовження теоретичних пошуків у цьому напрямку.

Усе це зумовило вибір теми дисертаційної роботи, обґрунтування її мети, визначення завдань, об'єкта і предмета дослідження, логіку викладення матеріалу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з виконанням досліджень, передбачених планом науково-дослідних робіт кафедри економічної теорії економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка; викладені у дисертації положення є

складовою частиною плану науково-дослідних робіт цієї кафедри в межах теми “Ринкові та інституційні механізми розвитку господарської системи України”, затвердженої Міністерством освіти і науки України (номер державної реєстрації 0114U000872).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є дослідження основних закономірностей і проблем функціонування сектора нематеріальних послуг в Україні та розробка практичних рекомендацій щодо поліпшення державного регулювання цього сектора.

Для досягнення цієї мети в роботі поставлено та вирішено такі **завдання**:

- обґрунтувати економічну сутність поняття “нематеріальна послуга”, поглибити наукове розуміння цієї полісистемної категорії;
- виявити особливості та відмінності нематеріальної послуги як продукту виробництва через аналіз економічних підходів щодо розгляду цієї категорії;
- визначити структуру сектора нематеріальних послуг;
- розглянути макро- та мікроекономічний інструментарій дослідження сектора нематеріальних послуг;
- простежити еволюцію поглядів представників різних економічних шкіл та напрямів економічної науки на роль нематеріальних послуг в економіці;
- провести аналіз сучасного стану та особливостей сектора нематеріальних послуг в Україні;
- оцінити стан, тенденції і проблеми механізму фінансування вітчизняного сектора нематеріальних послуг;
- показати місце і роль сектора нематеріальних послуг в економічному зростанні країни;
- дослідити механізм та основні проблеми державного регулювання сектора нематеріальних послуг;
- узагальнити світовий досвід поліпшення державного регулювання сектора нематеріальних послуг і окреслити можливості та шляхи його адаптації до українських умов.

Окреслені завдання покладено в основу структурної побудови дисертації.

Об’єкт дослідження – процеси формування, розвитку і функціонування сектора нематеріальних послуг в економіці України.

Предметом дослідження виступають закономірності, особливості та тенденції розвитку сектора нематеріальних послуг та напрями підвищення ефективності його державного регулювання у вітчизняній економіці.

Теоретична та методологічна основа дослідження. Теоретичною та інформаційною основою дисертаційного дослідження стали вітчизняні та зарубіжні наукові публікації з питань розвитку сектора нематеріальних послуг, державного регулювання сфери послуг; аналітичні матеріали і розрахунки показників, які характеризують ефективність функціонування цього сектора економіки, законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність установ сектора нематеріальних послуг в Україні. Використано також матеріали Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, матеріали Державної служби статистики України, звітні дані Національного банку України тощо. Широко опрацьовано дані статистичних щорічників, інформаційно-аналітичних бюлетенів та оглядів, довідкової літератури,

періодичних і монографічних видань, матеріали міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, ресурси мережі Інтернет.

Методологічною основою дослідження є система економічних законів, принципів та прийомів аналізу, поширених у сучасній економічній теорії, теорії галузевих ринків, управління та регулювання.

Для вирішення поставлених у дисертації завдань було використано:

- діалектичний метод пізнання – для обґрунтування суперечливої єдності змісту і економічної форми нематеріальної послуги, що набуває свого розвитку в єдності структурно-технологічних та соціально-економічних перетворень на ринку нематеріальних послуг;
- просування від конкретного до абстрактного і зворотний рух від абстрактного до конкретного – для виявлення економічної сутності нематеріальної послуги й виведення суті, змісту і структури сектора нематеріальних послуг, обґрунтування економічних тенденцій і закономірностей його розвитку, практичних рекомендацій з удосконалення управління цим сектором;
- індуктивний і дедуктивний методи – для виявлення чинників, виведення тенденцій та закономірностей розвитку ринку нематеріальних послуг на основі аналізу фактів, пов'язаних з процесами, що відбуваються на цьому ринку, та для підтвердження відповідних гіпотез і логічних роздумів через повторне звернення до фактів;
- єдність логічного та історичного, кількісного та якісного аналізу – задля вивчення якісних зрушень на ринку нематеріальних послуг у процесі його історичної еволюції, обґрунтування нових викликів і тенденцій його розвитку в постіндустріальній економіці;
- структурно-функціональний і факторний аналіз – для розмежування ринку послуг охорони здоров'я і ринку медичних послуг, послуг освіти та наукових послуг; аналізу факторів формування та функцій ринків державних і приватних нематеріальних послуг, некомерційного недержавного сектора нематеріальних послуг, тіньової економіки, чинників підвищення конкурентоспроможності нематеріальних послуг;
- графічний метод – для ілюстрування частки найбільших виробників на світовому ринку послуг; співвідношення між такими змінними: видатками з бюджету на сектор нематеріальних послуг і зростання ВВП; між рівнем споживання послуг на приватному і державному ринках з урахуванням позитивних екстерналій; між асиметрією інформації про якість послуги на традиційному ринку і на спеціалізованих ринках послуг тощо;
- економіко-математичний метод – з метою виведення функціональної залежності ринку нематеріальних послуг від кількох параметрів; для прогнозування обсягів фінансування окремих галузей сектора нематеріальних послуг.

Наукова новизна отриманих результатів. Найвагомішими теоретичними і практичними результатами, які характеризують наукову новизну роботи і особистий внесок автора, є такі:

вперше:

- на рівні дисертаційного дослідження здійснено багатосторонній аналіз сектора нематеріальних послуг із широким застосуванням мікроекономічного та макроекономічного інструментарію, що дало змогу з'ясувати тенденції становлення та розвитку окремих його галузей та застосовано побудову таксономічної моделі для визначення рівня розвитку цих галузей і їх фінансування;

удосконалено:

- методику визначення обсягів фінансування трьох галузей сектора нематеріальних послуг (освіта, охорона здоров'я, культура) як єдиного цілого – основного чинника формування та відновлення людського капіталу і рушійної сили економічного зростання в Україні на сучасному етапі;
- визначення категорії “нематеріальна послуга” як форми продукту виробництва;
- підходи до визначення впливу нематеріальних послуг на економічне зростання в Україні та визначено головні напрями поліпшення застосування інструментарію державного регулювання вітчизняного сектора нематеріальних послуг;

набули подальшого розвитку:

- дослідження еволюції наукових поглядів на нематеріальні послуги;
- дослідження механізму державного регулювання сектора нематеріальних послуг у вітчизняній економіці;
- пропозиції щодо можливостей та форм застосування світового досвіду державного регулювання сектора нематеріальних послуг в економіці України.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні існуючих та розробленні нових теоретичних засад розвитку вітчизняного сектора нематеріальних послуг.

Практичне значення дослідження полягає у визначенні шляхів підвищення ефективності функціонування сектора нематеріальних послуг, використанні у процесі викладання економічних дисциплін, а також при написанні навчальних посібників і підручників з економічної теорії та економіки сфери послуг (довідка № 133-Н від 15.01.2018 р.). Авторські розробки знайшли практичне застосування у діяльності громадської організації «Інститут трансформації територій» (довідка № 1 від 15.01.2018 р.). Основні положення дисертаційного дослідження можуть бути використані законотворчими та виконавчими органами влади при формуванні законопроектів, розробленні положень про державне регулювання сектора нематеріальних послуг, державними інститутами для вдосконалення управління і регулювання діяльності установ сфери послуг.

Особистий внесок здобувача. Дане дисертаційне дослідження є завершеною науковою працею і виконане автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті здобутки, які є особистим доробком автора. Наукові результати, висновки та рекомендації, які винесено на захист, одержані автором самостійно й опубліковані у фахових наукових виданнях. Більшість публікацій на тему дисертації – одноосібні.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертації доповідались та отримали схвальні відгуки на Міжнародній науковій студентсько-аспірантській конференції “Нові обрії економічної науки”, 11-12 травня

2007 р., м.Львів; Міжнародній науковій студентсько-аспірантській конференції “Світова економічна криза: причини, наслідки та перспективи подолання”, 14-15 травня 2010 р., м.Львів; Міжнародній науковій конференції “Розвиток вищої освіти як інструмент міського маркетингу”, 5-6 листопада 2014 р., Катовіце, Польща; Міжнародній науковій конференції “Діяльність вищих закладів освіти і розвиток економіки і культури в місті”, 17-18 вересня 2015 р., Катовіце, Польща; Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні”, 19-21 жовтня 2017 р.

Публікації результатів дослідження. За результатами досліджень опубліковано 15 наукових праць, з них 6 – одноосібно у вітчизняних фахових виданнях (загальним обсягом 2,4 д.а.), 2 – одноосібно у закордонних виданнях (загальним обсягом 0,9 д.а.), 2 – у співавторстві у вітчизняних фахових виданнях (0,8 д.а. / особистий внесок здобувача 0,4 д.а.), 5 – публікацій за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій (1,0 д.а. / особистий внесок здобувача 0,9 д.а.). Загальний обсяг публікацій автора за темою дисертації становить 5,1 д.а., з яких особисто автору належить 4,6 д.а.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 178 сторінках комп’ютерного набору. Дисертація містить 15 таблиць, 19 рисунків, 17 додатків. Список використаних джерел налічує 188 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об’єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, наведено відомості про апробацію результатів дослідження.

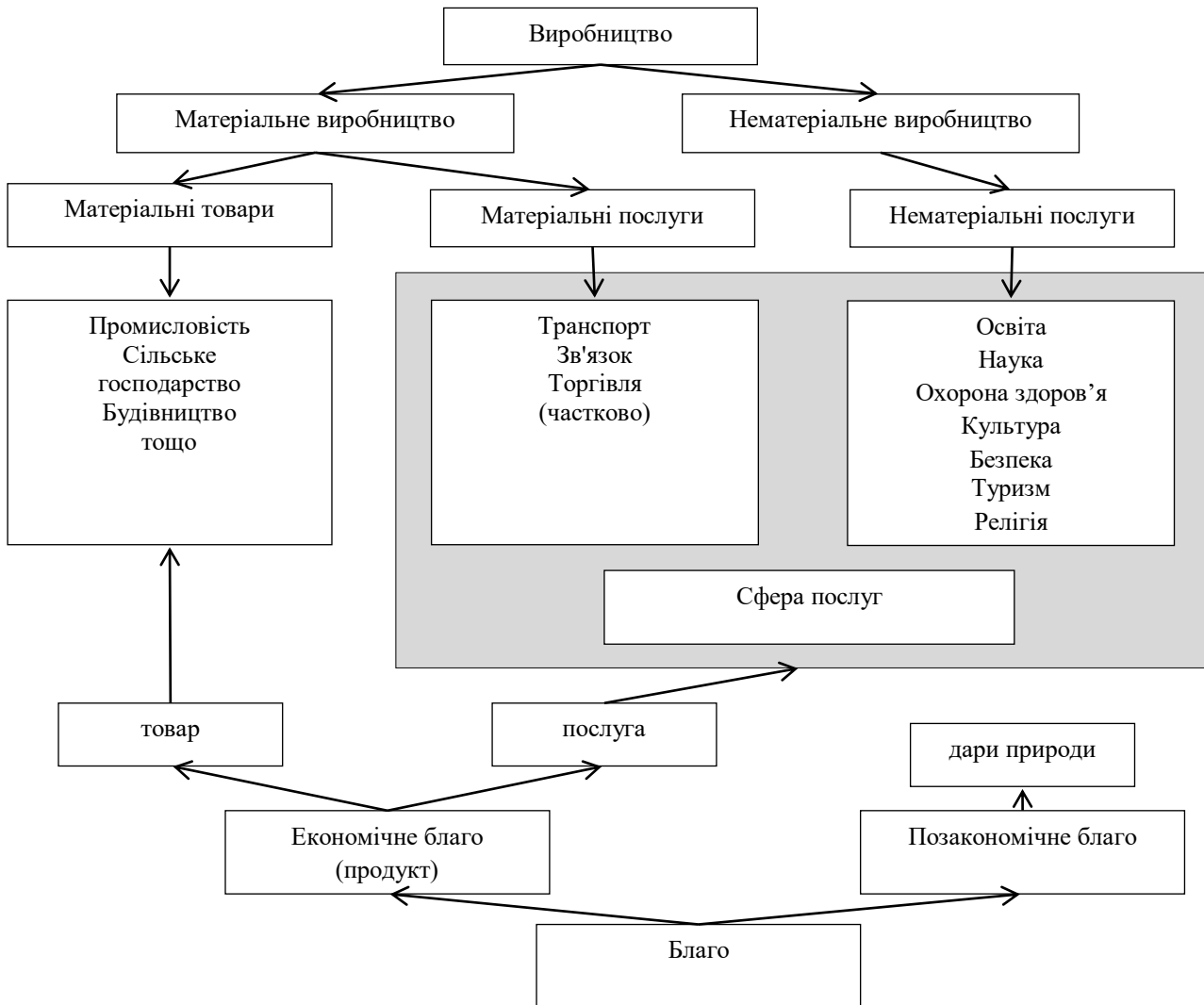
У першому розділі “**Теоретико-методологічні засади дослідження сектора нематеріальних послуг**” розглянуто суть, ознаки та структуру сектора нематеріальних послуг; висвітлено аналітичні інструменти дослідження сектора нематеріальних послуг; подано результати аналізу еволюції поглядів економістів на роль нематеріальних послуг в економіці країни.

Дослідивши різні погляди на сутність матеріального і нематеріального виробництва, продукту як результату виробництва, блага – усього того, що може задовольнити потреби людини, автором згруповано і запропоновано взаємозв’язки цих категорій (рис. 1).

Запропоновано повніше визначення терміну “послуга” – дія суб’єкта економічної діяльності, скерована на задоволення нематеріальної потреби іншого суб’єкта через створення корисного ефекту. Нематеріальною вважають послугу, у виробництві якої частка матеріального об’єкта є незначною, носить допоміжний характер і є необов’язковою.

У процесі дослідження сектора нематеріальних послуг дисертант використав метод просування від конкретного до абстрактного і зворотний рух від абстрактного до конкретного, оскільки галузям цього сектора притаманні багатогранність і неординарність. Зокрема, визначення якості послуг освіти і культури вимагають

окремих підходів з врахуванням різних показників. Тому, у своїй роботі автор бере для дослідження галузі сектора нематеріальних послуг, які мають найбільшу частку у ВВП країни. Це освіта, охорона здоров'я, культура, наука. Управлінські послуги свідомо не розглядаються як типові для цього сектора, оскільки підходи до визначення їх якості та фінансування не відображають типових підходів у решті галузей сектора нематеріальних послуг.

**Рис. 1. Взаємозв'язок основних сфер і результатів виробництва
(розроблено автором)**

Значне місце у реферованому розділі відведено з'ясуванню основних відмінностей товарів і послуг (табл. 1).

У другому параграфі першого розділу висвітлено інструментарій, методи, які використовувалися у процесі дослідження. Розглянуто також питання цінової дискримінації у процесі ціноутворення сектора нематеріальних послуг і відзначено, що найактивніше її проводять організації сфери культури.

Особливу увагу приділено функціонуванню сектора нематеріальних послуг у контексті третинного сектора командно-адміністративної економіки: держава за рахунок бюджетних коштів забезпечувала фінансування закладів сектора

нематеріальних послуг. Проте часто споживачі були позбавлені права вибору виробника послуги, мали стимули до переспоживання нематеріальних послуг. Виробники послуг у такій моделі не мають стимулів до нарощування обсягів послуг та заінтересованості найповніше задовольняти потреби споживача.

Таблиця 1

Основні відмінності між товарами і послугами

Ознака	Послуги	Товари
1) часові форми процесів	нероздільність у часі процесів виготовлення та споживання	процеси створення та споживання роздільні у часі
2) можливість накопичення і зберігання	не підлягають нагромадженню чи зберіганню	підлягають нагромадженню і зберіганню
3) взаємозв'язок із джерелом	нероздільність від джерела	можливість існування окремо від джерела
4) експорт	експорт може відбутися і в межах економічної території, якщо послуга надана нерезидентові	експорт означає вивезення за межі економічної території країни
5) якість	мінливість якості однорідних послуг	постійна якість однорідного товару
6) право власності	неможливість передання права власності на послугу іншій особі	передання права власності на товар у момент його реалізації іншій особі
7) відчутність	невідчутні на дотик і невидимі	відчутні на дотик, видимі

Дисертантом виявлено, що основними чинниками, які формують попит на нематеріальні послуги, є інтенсивність маркетингової діяльності закладів СНП, величина знижок в оплаті за послугу, показник якості нематеріальної послуги, який значною мірою залежить від рівня матеріально-технічного забезпечення установи і рівня кваліфікації (чи фаховості) безпосереднього виробника послуги – викладача, лікаря, актора тощо.

Одночасно пропозицію нематеріальних послуг визначають витрати виробництва (надання послуги), рівень платоспроможного попиту, рівень НТП, потреби і уподобання споживачів, дії конкурентів, податки та рівень державного фінансування, умови надання послуг, рівень інформатизації суспільства, державна політика у секторі нематеріальних послуг тощо.

Ринкову взаємодію попиту і пропозиції нематеріальних послуг, на думку автора, описують такі особливості:

- зростання попиту на послуги в рамках їх асортименту призводить до зростання пропозиції у разі відповідності цілям установ;
- період реакції пропозиції на зміну попиту знаходиться у межах тактичного управління (1-3 роки), період задоволення попиту (який впливає на його

формування) перебуває у межах стратегічного управління (5-6 років). Зазначені особливості необхідно враховувати при розробці стратегії розвитку ринків нематеріальних послуг.

Акцентовано на якісних показниках сектора нематеріальних послуг (показники призначення: показники застосування, сумісності (функціональної, програмної, геометричної і т.д.), показники підприємства (матеріально-технічна база, ергономічні показники обслуговування, середній час очікування обслуговування клієнта); показники безпеки: безпека для життя, радіаційна, вибухобезпечність, безпека для навколишнього середовища і т.д.; показники надійності: показники надійності результату послуги, безвідмовність, довговічність, збереженість, ремонтпридатність, показники стійкості до зовнішнього впливу і т.д.; показники професійного рівня персоналу: рівень професійної підготовки, загальні навички, знання та дотримання вимог керівних документів, уважність і доброзичливість у відносинах зі споживачем і т.д.).

Кількісні показники сектора нематеріальних послуг представлені: загальною кількістю закладів сектора нематеріальних послуг, обсягом споживання нематеріальних послуг, валовими витратами на нематеріальні послуги в інших країнах – це показник, що відображає обсяг споживання резидентів України за її кордоном, часткою відмов від послуг підприємства – вказує на чисельність споживачів у загальному їх обсягу, які з визначених причин відмовилися від послуг підприємства, і відображає рівень невідповідності пропозиції споживчим очікуванням (незадовільний рівень обслуговування, ненадання повного обсягу достовірної інформації, завищені ціни тощо).

Аналізуючи еволюцію поглядів представників основних економічних шкіл на роль нематеріальних послуг в економіці, акцентовано на поглядах учених-економістів на окремі нематеріальні послуги у контексті чинників розвитку людського капіталу і суспільства загалом. Сьогодні простежується посилення уваги вітчизняних економістів до питань щодо значення нематеріальних послуг у зростанні добробуту суспільства.

У другому розділі **“Аналіз та оцінка стану функціонування сектора нематеріальних послуг в Україні”** оцінено сучасний стан та особливості сектора нематеріальних послуг в Україні, проаналізовано рівень фінансування сектора нематеріальних послуг і визначено його проблеми, обґрунтовано роль нематеріальних послуг у економічному зростанні України.

Дослідження сучасного стану та особливостей сектора нематеріальних послуг в Україні спонукало до необхідності здійснити побудову інтегрального показника, за допомогою якого проаналізовано стан основних галузей сектора нематеріальних послуг, а саме: освіти і науки, охорони здоров'я та культури (табл. 2, рисунки 2, 3, 4, 5).

З отриманих результатів зроблено висновок, що за роки незалежності динаміка інтегрального показника загального стану сектора нематеріальних послуг була суперечливою. Проте, аналізуючи окремо кожен з досліджуваних галузей, виявлено, що помітне поліпшення відбулося у сфері культури. Одночасно погіршився стан сфери охорони здоров'я та сфери освіти. Причинами такого спаду у секторі нематеріальних послуг, на думку автора, є:

- заполітизованість питання реформування сектора нематеріальних послуг (кожна політична сила в Україні приходила до влади зі своєю стратегією реформування);
- відсутність наступності й послідовності в реалізації реформ;
- відсутність єдиної політичної волі щодо напрямку шляхів реформування;
- деякі правові норми у секторі нематеріальних послуг досі не переглянуто з радянських часів, і тому продовжують діяти, хоча суттєво змінились і політичні, і соціально-економічні умови функціонування сфери послуг. Це призвело до суперечностей в нормативно-правовій базі, яка регламентує діяльність сфери послуг, декларативності й неузгодженості цих норм між собою та іншими правовими актами, що утруднює їх виконання. Відсутнє законодавче забезпечення захищеності прав споживачів нематеріальних послуг в Україні;
- нечіткою та неузгодженою є нормативно-правова база, що визначає та регулює механізми фінансування сектора нематеріальних послуг.

Таблиця 2

Інтегральний показник сектора нематеріальних послуг та його галузей

Рік	Інтегральний показник освіти, I ₁	Інтегральний показник охорони здоров'я, I ₂	Інтегральний показник культури, I ₃	Інтегральний показник сектора нематеріальних послуг
1990	11,82	7,65	8,77	28,24
2000	10,58	6,85	9,75	27,18
2004	10,68	6,77	10,27	27,72
2010	10,68	6,81	10,71	28,2
2011	10,66	6,58	10,65	27,89
2012	10,71	6,50	10,78	27,99
2013	10,52	6,75	10,76	28,03
2014	11,11	7,71	10,02	28,84
2015	11,02	7,70	10,00	28,72
2016	10,88	7,58	9,98	28,44

Примітка: дані 2014-2016 рр. - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Обчислено на підставі даних: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Рис. 2. Інтегральний показник освіти (I₁) (1990-2016 рр.)

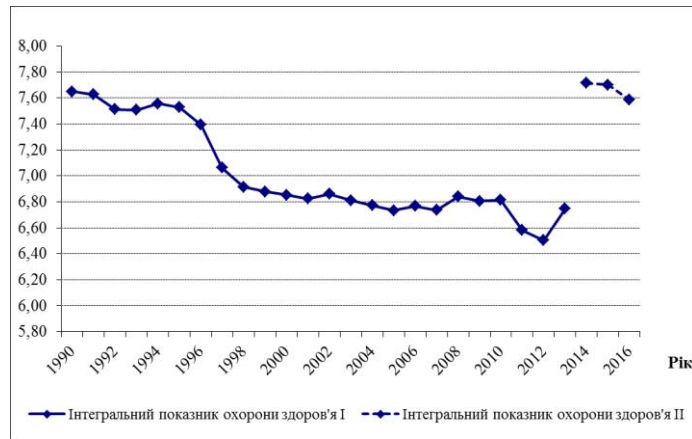

Рис. 3. Інтегральний показник охорони здоров'я (I₂) (1990-2016 рр.)

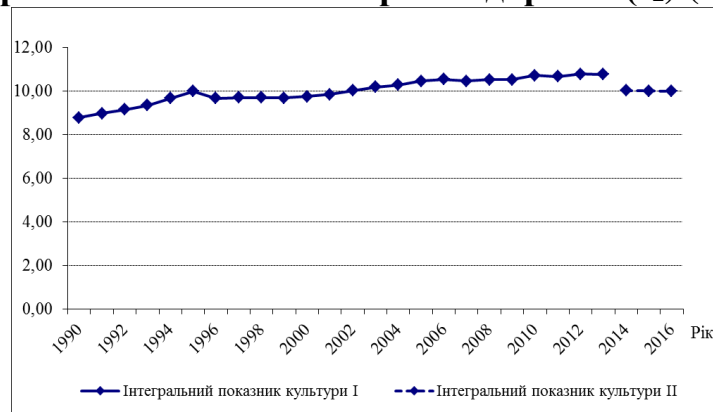

Рис. 4. Інтегральний показник культури (I₃) (1990-2016 рр.)

Рис. 5. Інтегральний показник сектора нематеріальних послуг (1990-2016 рр.)

Ще одним із основних показників стану сектора нематеріальних послуг є якість надаваних послуг. Якість послуги, як уже зазначалося, не можливо визначити до моменту споживання. Для аналізу якості послуг у сфері освіти в світовій практиці часто використовують рейтингове оцінювання навчальних закладів. Модель ранжування системи вищої освіти є певним віддзеркаленням реального стану, в якому на певний момент вона перебуває.

Для побудови загального рейтингу вищих навчальних закладів України використано такі джерела:

1. Рейтинг “Вебометрика” (*Webometrics*).
2. “200 найкращих вишів України”.
3. Рейтинг за показниками наукометричної бази даних *Scopus*.

Також використано статистичні показники вступної кампанії-2017 як визначники популярності вищого навчального закладу серед абітурієнтів. До уваги взято заклади вищої освіти, котрі мають найбільшу кількість балів у вказаних рейтингах. Взявши до уваги показники, які є основою побудови кожного з названих рейтингів, автором введено вагові коефіцієнти для кожного з них.

У табл. 3 подано підсумковий результат ранжування університетів за трьома вказаними рейтингами і трьома параметрами вступної кампанії-2017. Перша десятка вузів мають такі ж високі бали і у окремих рейтингах, що свідчить про їх високу конкурентоспроможність на вітчизняному ринку освітніх послуг.

Таблиця 3

Загальний рейтинг

Загальний рейтинг	Назва університету	Інтегральний рейтинг
1.	Київський національний університет імені Тараса Шевченка	2,59
2.	Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"	2,06
3.	Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна	1,59
4.	Львівський національний університет імені Івана Франка	1,57
5.	Одеський національний університет імені І.І. Мечникова	1,45
6.	Сумський державний університет	1,44
7.	Національний університет "Львівська політехніка"	1,41
8.	Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"	1,26
9.	Національний авіаційний університет	1,14
10.	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	1,13
11.	Тернопільський національний економічний університет	1,10
12.	Національний університет біоресурсів і природокористування України	1,05

Обчислено на підставі даних: <http://osvita.ua/vnz/rating/51741/>.

Методику ранжування навчальних закладів за різними рейтингами і показниками доцільно застосувати і в інших галузях сектора нематеріальних послуг для визначення та оцінки якості послуг і рівня конкурентоспроможності.

Аналіз нормативно-правової бази функціонування ринку нематеріальних послуг, який проведено у галузевому розрізі, показав, що чинне українське законодавство щодо сектора нематеріальних послуг можна оцінити загалом як неоднорідне й недостатньо ефективне.

Дослідження питання становлення та розвитку механізму фінансування вітчизняного сектора нематеріальних послуг дало підстави для висновку, що низький рівень державного фінансування нематеріальних послуг у нашій державі до 2014 р. був зумовлений як дефіцитом державного бюджету, так і затримкою із його затвердженням, розривом у часі між виділенням коштів урядом та їх фактичним наданням, невиконанням прийнятих рішень про обсяги фінансування. Тривале і суттєве недофінансування сектора нематеріальних послуг спричинило значні

негативні явища, які несприятливо вплинули на поведінку усіх учасників ринку нематеріальних послуг.

У періоди економічних спадів постає завдання швидкої оцінки фінансового стану кожної з галузей та зіставлення розрахованих коефіцієнтів з нормативним значенням. Таксономічний показник є синтетичною величиною, “рівнодійною” всіх ознак, які характеризують стан галузі сектора нематеріальних послуг. Проте проблему застосування методу таксономії в антикризовому фінансовому управлінні сектором нематеріальних послуг у економічних дослідженнях ще не повністю з’ясовано.

Алгоритм методу таксономії ґрунтується на інтегральному показникові ліквідності галузей сектора нематеріальних послуг, який детально розглянуто у §1.2. Результати обчислення (табл. 4) відображають загальну картину по трьох досліджуваних галузях сектора нематеріальних послуг: упродовж останніх років відбувається зниження таксономічного показника у галузях охорони здоров’я та освіти та зростання у галузі культури. Помітні відхилення показників рівня розвитку від одиниці вказують на незначні позитивні процеси змін. Інакше кажучи, розвиток сектора нематеріальних послуг відбувається досить повільними темпами.

Таблиця 4

Таксономічний показник освіти, охорони здоров’я та культури

Рік	Таксономічний показник освіти, I_o	Таксономічний показник охорони здоров’я, I_{oz}	Таксономічний показник культури, I_k
1990	0,25	0,34	-0,07
2000	0,15	0,12	0,40
2004	0,12	0,16	0,53
2010	0,10	0,20	0,60
2011	0,10	0,06	0,59
2012	0,09	0,03	0,59
2013	0,08	0,04	0,58
2014	0,56	0,63	0,46
2015	0,39	0,72	0,18
2016	0,13	0,15	0,17

Примітка: дані 2014-2016 р.р. - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Обчислено на підставі даних: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

На основі розрахунку таксономічного показника по галузях сектора нематеріальних послуг запропоновано здійснювати градацію розподілу бюджетних коштів у ці галузі. Наприклад, припускаючи, що сектор нематеріальних послуг складається лише з трьох галузей – освіти, охорони здоров’я та культури, кошти, які виділені з державного бюджету на розвиток сектора, приймемо за 100 %. Тоді, беручи до уваги таксономічні показники останнього розрахункового року, введемо коефіцієнти розподілу коштів: 40% для освіти, 35 % для охорони здоров’я і 25%

бюджетних коштів для культури. Такий розподіл фінансів дасть змогу пришвидшити темпи розвитку галузі з найнижчим показником розвитку і підтримати розвиток галузі із вищим значенням показника. Отже, розподіл коштів доцільно організовувати так щороку, допоки галузі не вийдуть на однаковий рівень розвитку. Досягнувши цього рівня, можна буде стверджувати, що сектор нематеріальних послуг розвивається динамічно і цілісно. Цю методику розподілу державних фінансів варто використовувати і в інших секторах економіки та господарці країни загалом.

Особливу увагу дисертант приділяє виявленню впливу сектора нематеріальних послуг на економічне зростання в Україні. Розвиток освіти і науки – це взаємозалежні процеси (рис. 6). Як відомо, освіта є джерелом інтелектуального потенціалу для науки. Проте, висококваліфіковані випускники вузів часто не задоволені низьким рівнем заробітної плати в Україні, знаходять себе в наукових установах таких розвинутих країн, як США, Канада, Англія, Німеччина тощо, де інтелект і нові розробки високо оплачуються. Україна вже не може підтримувати конкурентні позиції у світовій економіці за рахунок дешевизни робочої сили та економії на розвитку освіти, науки і охорони здоров'я. З іншого боку, розвиток науки (в т.ч. медицини) дає змогу підвищувати якість кадрів, якщо вони збагачуються новими знаннями.

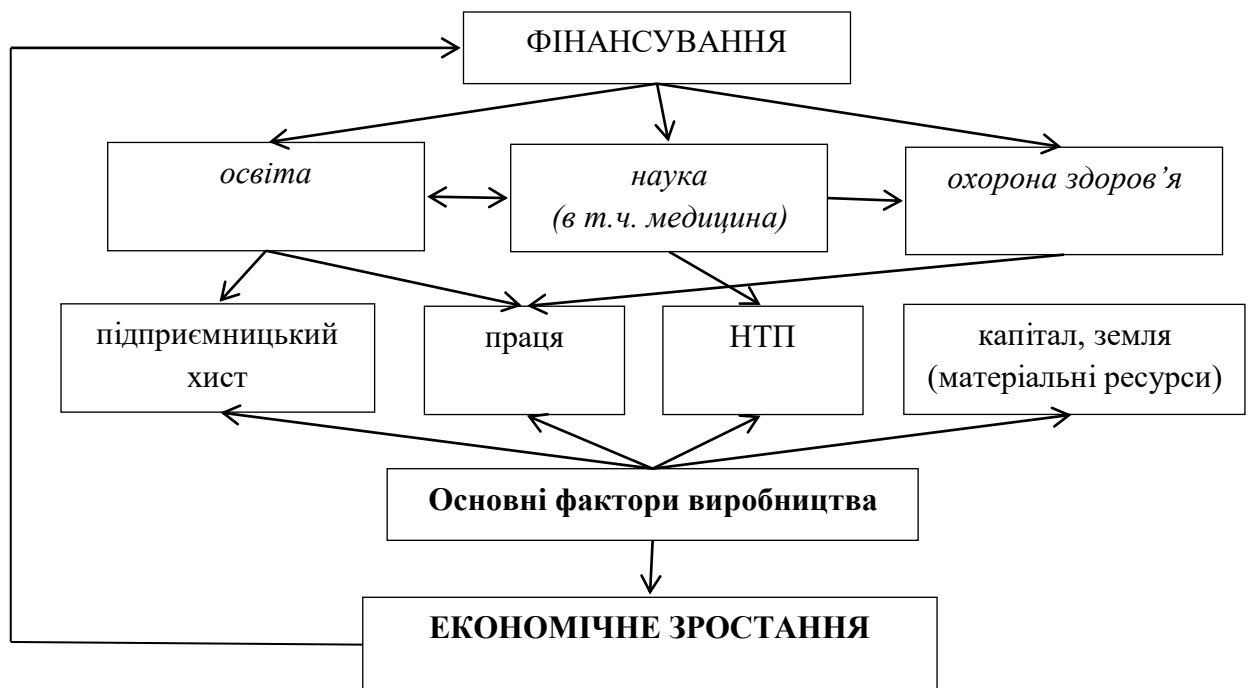

Рис. 6. Взаємозв'язок фінансування нематеріальних послуг та економічного зростання (розроблено автором)

Освіта, своєю чергою, впливає як на якість праці (інтенсивний тип економічного зростання), так і на підприємницький хист, адже вона являє собою інвестиції у людський капітал. Водночас, послуги з охорони здоров'я впливають на кількість праці (екстенсивний тип економічного зростання), зменшуючи періоди тимчасової непрацездатності людського капіталу. Вчені дійшли висновку, що підвищення рівня компетенції на 1% щодо міжнародного середнього показника

супроводжується зазвичай 2,5% зростанням продуктивності праці і збільшенням валового національного продукту на одну особу на 1,5% .

Отож, НТП та підприємницький хист є безпосередніми результатами надання нематеріальних послуг. З іншого боку, освіта та охорона здоров'я є нематеріальною базою підвищення якості та збільшення кількості праці. Збільшуючи фінансування цих галузей економіки, держава сприятиме пришвидшенню темпів економічного зростання. Проте, простежуємо зачароване коло: економічне зростання прямо залежить від фінансування сфери послуг, а рівень її фінансування, своєю чергою, прямо залежить від темпів економічного зростання, та, відповідно, у періоди економічних спадів відбувається зменшення фінансування освіти, науки, медицини тощо.

У третьому розділі **“Удосконалення державного регулювання сектора нематеріальних послуг в Україні”** визначено основні проблеми державного регулювання сектора нематеріальних послуг та запропоновано напрями їх вирішення, проаналізовано світовий досвід державного регулювання сектора нематеріальних послуг і окреслено перспективи його застосування в Україні.

Розглядаючи напрями поліпшення застосування інструментарію державного регулювання сектора нематеріальних послуг, спочатку зазначено основні суперечності, що стосуються економічного стимулювання становлення та розвитку ринку нематеріальних послуг: неефективність наявних механізмів державного регулювання, низька результативність взаємозв'язку державного управління з механізмами самоорганізацій, неефективність бюджетно-податкової політики.

Перебудова механізму державного управління галузями, які продукують нематеріальні послуги, має містити, на думку дисертанта, такі складники:

- надання більшої самостійності установам сектора нематеріальних послуг за одночасного зростання їх відповідальності за результати своєї роботи;
- модернізація системи державного регулювання сектора нематеріальних послуг;
- посилення ролі і значення економічних методів керівництва, встановлення прямої залежності оплати праці персоналу від результатів і якості роботи;
- зміну організаційних методів фінансування установ цього сектора;
- оптимізація державних видатків на сектор нематеріальних послуг;
- інтенсифікацію використання кадрів, матеріально-технічних і фінансових ресурсів;
- сприяння закордонним стажуванням кадрів галузей сектора нематеріальних послуг для набуття досвіду розвинутих країн. Активізація співробітництва у галузях сектора нематеріальних послуг через участь у міжнародних проектах;
- сприяння впровадженню інновацій у секторі нематеріальних послуг;
- зміну системи планування й оцінки діяльності закладів сектора нематеріальних послуг;
- розширення асортименту платних послуг, які надають установи сектора нематеріальних послуг задля акумулювання коштів для забезпечення подальшого розвитку своїх кадрів та покращення матеріально-технічної бази.

Вивчення світового досвіду державного регулювання сектора нематеріальних послуг надали можливість розгляду його застосування в економіці в Україні.

Зіставлення доходів (заробітної плати) фахівців сектора нематеріальних послуг (професорсько-викладацького складу, науковців, лікарів, акторів та музикантів) в Україні та світі дає підстави стверджувати: доходи фахівців сектора нематеріальних послуг у нашій країні одні з найнижчих у світі, що є сьогодні дестимулятором і демотиватором самоудосконалення, розвитку і зростання фахівців у секторі нематеріальних послуг та призводить до зниження конкурентоспроможності установ сектора нематеріальних послуг, втрати наукової еліти через відплив людського капіталу за кордон тощо. Тому першорядним завданням уряду має стати підвищення доходів працівників у галузях сектора нематеріальних послуг до середньоєвропейського.

Актуальне завдання для України – забезпечення доступності нематеріальних послуг (освіти, охорони здоров'я) як суспільно необхідних викликано неплатоспроможністю попиту на ці послуги. Аналіз зарубіжного досвіду показує, що у провідних країнах найчастіше використовують практику кредитування нематеріальних послуг (частіше – послуг освіти) та страхування (частіше – у сфері охорони здоров'я). Кредитування освіти в Україні має місце, але лише в одному варіанті – цільовий пільговий державний кредит. Інших державних схем кредитування нематеріальних послуг поки що немає. Варто розширити варіації державного кредитування освітніх послуг, а також стимулювати через податкові пільги, активніше кредитування освіти комерційними банками.

У трійці провідних країн за основними показниками здоров'я Японії, Німеччині та США – усе населення охоплено повним медичним страхуванням, яке забезпечує держава та приватні структури-працедавці. В Україні стартувала реформа системи охорони здоров'я, якою передбачено активізацію медичного страхування здоров'я людини. Цей перший етап впровадження медичної реформи поки не дає можливості говорити про переваги чи недоліки таких змін у вітчизняній системі охорони здоров'я.

Щодо використання в Україні зарубіжного досвіду державного регулювання ринку нематеріальних послуг існують дещо полярні погляди. Окремі економісти і політики вважають, що Україні немає потреби переймати досвід інших, оскільки самі здатні розв'язати свої соціально-економічні проблеми. Ті, хто дотримуються протилежної думки, пропонують взяти модель будь-якої розвинутої країни і перенести її на вітчизняний ґрунт. Очевидно, в процесі переходу до нової економічної моделі розвитку галузей сектора нематеріальних послуг потрібно передовсім зважати на умови й особливості розвитку країни.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає у дослідженні політико-економічного середовища функціонування вітчизняного сектора нематеріальних послуг. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі наукові висновки і пропозиції:

1. У другій половині ХХ – початку ХХІ ст. зростає значення сектора нематеріальних послуг у життєдіяльності суспільства. Дедалі важливішу роль цей сектор відіграє у процесах формування якісного людського капіталу. Простежується зростання частки створеного у цьому секторі національного продукту. Розвиток сектора

нематеріальних послуг визначає динаміку головних показників рівня і якості життя населення країни – середня тривалість життя, медіанний рівень освіти, чисельність студентів і лікарів та індекс людського розвитку країни загалом.

2. Теоретичні засади дослідження функціонування сектора нематеріальних послуг передбачають розвиток понятійно-категоріального апарату. Уточнено визначення категорії “нематеріальна послуга” як форми продукту виробництва: нематеріальною доцільно вважати послугу, у виробництві якої частка матеріального об’єкта є незначною, носить допоміжний характер і є не обов’язковою. Авторське визначення терміну “сектор нематеріальних послуг” комплексно характеризує взаємозв’язок елементів (суб’єктів та об’єктів ринку нематеріальних послуг), діяльність яких визначена загальною метою задоволення нематеріальних потреб та регулюється загальними правилами в наявному внутрішньому та зовнішньому середовищах зокрема та господарській системі країни загалом.
3. Проведений аналіз сучасного стану та особливостей розвитку сектора нематеріальних послуг в Україні дає підстави для неоднозначних висновків. З одного боку, підсумкова інтегральна оцінка стану сектора нематеріальних послуг відображає позитивну динаміку зростання сфери культури. Проте, з іншого боку, за роки незалежності динаміка інтегрального показника загального стану сектора нематеріальних послуг була суперечливою, зокрема погіршився стан сфери охорони здоров’я та сфери освіти. Серед основних причин такого спаду є, зокрема, заполітизованість питання реформування сектора нематеріальних послуг, відсутність наступності й послідовності в реалізації реформ, нечіткість та неузгодженість нормативно-правової бази та ін.
4. Тривале і суттєве недофінансування сектора нематеріальних послуг спричинило значні негативні явища, які несприятливо впливали на поведінку усіх учасників ринку нематеріальних послуг. Побудований таксономічний показник засвідчує значне відхилення показників рівня розвитку від одиниці, що вказує на незначні позитивні процеси змін, тобто розвиток сектора нематеріальних послуг у вітчизняній економіці відбувається досить повільними темпами.
5. Існує прямий взаємозв’язок між розвитком сектора нематеріальних послуг та економічним зростанням країни. Досліджувані елементи сектора нематеріальних послуг (освіта, охорона здоров’я, культура) виступають основними чинниками формування факторів виробництва загалом та людського капіталу зокрема. Збільшуючи фінансування цих галузей економіки, держава сприятиме пришвидшенню темпів економічного зростання. Проте, простежуємо зачароване коло: економічне зростання прямо залежить від фінансування сфери послуг, а рівень її фінансування, своєю чергою, прямо залежить від темпів економічного зростання. Відповідно, у періоди економічних спадів відбувається зменшення фінансування освіти, науки, медицини тощо.
6. Основним напрямом поліпшення інституційного регулювання сектора нематеріальних послуг, враховуючи наукові напрацювання вітчизняних учених та беручи до уваги сучасні тенденції розвитку цього сектора, є перебудова механізму державного управління галузями, які продукують нематеріальні послуги, зокрема: надання більшої самостійності установам при одночасному зростанні їх

відповідальності за результати своєї роботи; встановлення прямої залежності оплати праці персоналу від результатів і якості роботи; зміну організаційних методів фінансування установ сектора нематеріальних послуг та ін.

7. Узагальнюючи світовий досвід функціонування сектора нематеріальних послуг та процес реформування економіки України загалом очевидно, що в процесі переходу до нової економічної моделі потрібно передовсім зважати на умови й особливості розвитку вітчизняної економіки, керуватись опрацьованою програмою суспільного розвитку. При продуманій політиці держави щодо сектора нематеріальних послуг, належному розумінні його ролі і значення в прискоренні економічного зростання, забезпеченні стабільного культурного й духовного розвитку суспільства по шляху демократії можна порівняно швидко домогтися зміцнення економіки країни та підвищення рівня життя населення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Клим Н.В. Основні джерела фінансування сектора нематеріальних послуг в Україні. *Формування нової парадигми економічної теорії в Україні. / Формування ринкової економіки в Україні: наук. збірник: / за ред.З.Г.Ватаманюка. Львів: Інтереко, 2001. Спецвипуск 8. С.396-401 (0,398 д.а.).*
2. Клим Н.В. Державне фінансування сектора нематеріальних послуг в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія економічна. Львів, 2002. Вип.31. С.240-245 (0,417 д.а.).*
3. Клим Н.В. Місце нематеріальних послуг у дослідженнях інституціоналістів. *Вісник Львівського університету. Серія економічна. Львів, 2005. Вип.34. С.748-752 (0,443 д.а.).*
4. Клим Н.В. До питання про природу та класифікацію послуг. *Вісник Львівського університету. Серія економічна. Львів, 2007. Вип.37. С.543-547 (0,404 д.а.).*
5. Клим Н.В. Матеріальні і нематеріальні послуги: еволюція української економічної думки. *Вісник Львівського університету. Серія економічна. Львів, 2010. Вип.43. С.610-615 (0,398 д.а.).*
6. Гнилякевич І.З., Ільків Н.В. Маркетингові аспекти функціонування залізничного транспорту на ринку послуг України. *Формування ринкової економіки: зб.наук.пр. Київ, 2012. № 28 Ч.2. С.338-346 (0,494 д.а.; особистий внесок здобувача: аналіз ринку залізничних послуг України (0,247 д.а.)).*
7. Ільків Н.В. Маркетингові служби як інструмент розвитку підприємств сектора нематеріальних послуг в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія економічна. Львів, 2015. Вип.52. С.307-312 (0,38 д.а.).*
8. Гнилякевич-Проць І.З., Ільків Н.В. Проектно-орієнтоване навчання як метод практичної підготовки студентів у вищій школі. *Вісник Львівського університету. Серія економічна. Львів, 2016. Вип.53. С.381-385 – (0,332 д.а.; особистий внесок здобувача: висвітлення проблем сучасної української вищої освіти та поглядів науковців на проектно-орієнтоване навчання у системі освіти (0,166 д.а.)).*

В іноземних виданнях:

9. Ильків Н.В. Интегральная оценка функционирования сектора нематериальных услуг в Украине. *Вести інститута підприємницької діяльності*. Беларусь, июнь 2013. С.37-43 (0,473 д.а.).
10. Ільків Н.В.. Innovative forms of promotion of the city L'viv. *Problems of social and economic development of business: Collection of scientific articles*. Vol. 2. Publishing house "BREEZE". Montreal, Canada, 2014. P.386-390 (0,468 д.а.).

Публікації в інших виданнях:

11. Клим Н.В. Послуги як об'єкт дослідження у сучасній економічній науці. *Нові обрії економічної науки*: матеріали міжнародної наук. студ.-асп. конф. (Львів, 11-12 травня 2007 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2007. С.111-113 (0,181 д.а.).
12. Клим Н.В. До питання про вплив нематеріальних послуг на економічне зростання. *Світова економічна криза: причини, наслідки та перспективи подолання*: матеріали міжнародної наук. студ.-асп. конф. (Львів, 14-15 травня 2010 р.) Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. С.243-245 (0,234 д.а.).
13. Ільків Н.В. Освіта як інструмент промоції міста Львова. *Розвиток вищої освіти як інструмент міського маркетингу*: збірник тез міжнародної наук. конф. (Школа технології, Катовіце, Польща, 5-6 листопада 2014 р.). Катовіце, Польща, 2014. С.24-25 (0,176 д.а.).
14. Ільків Н.В. Особливості організації служби маркетингу на підприємствах сфери послуг. *Діяльність вищих закладів освіти і розвиток економіки і культури в місті*: збірник тез міжнародної наук. конф. (Школа технології, Катовіце, Польща, 17-18 вересня 2015 р.). Катовіце, Польща, 2015. С.21-22 (0,157 д.а.).
15. Гнилякевич-Проць І.З., Ільків Н.В. До проблеми реформування освіти в контексті програмно-орієнтованого навчання. *Проблеми становлення інформаційної економіки в Україні*: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (Львів, 19-21 жовтня 2017 р. Львів: Видавництво "Левада", 2017. С.203-206 (0,216 д.а.; особистий внесок здобувача: висвітлення проблем сучасної української вищої освіти та поглядів науковців на проектно-орієнтоване навчання у системі освіти (0,1 д.а.)).

АНОТАЦІЯ

Ільків Н.В. Політико-економічний аналіз сектора нематеріальних послуг в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки, Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2018.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-методологічних положень і розробленню науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку сектора нематеріальних послуг у вітчизняній економіці.

Узагальнено теоретичні положення щодо суті, ознак та структури сектора нематеріальних послуг, висвітлено аналітичні інструменти дослідження сектора нематеріальних послуг; подано результати дослідження еволюції поглядів економістів на роль нематеріальних послуг в економіці країни.

З'ясовано особливості функціонування вітчизняного сектора нематеріальних послуг. Оцінено рівень розвитку галузей сектора нематеріальних послуг на основі

побудови інтегрального показника. Проаналізовано рівень фінансування сектора нематеріальних послуг і визначено проблеми його функціонування, обґрунтовано роль нематеріальних послуг в економічному зростанні України. Розроблено методику розподілу фінансування галузей сектора нематеріальних послуг на основі побудови таксономічного показника цих галузей.

Розглянуто основні проблеми інституційного регулювання сектора нематеріальних послуг в Україні та запропоновано концепцію удосконалення державного регулювання галузей сектора нематеріальних послуг. Окреслено перспективи застосування світового досвіду державного регулювання сектора нематеріальних послуг в економіці України.

Ключові слова: економічне благо, послуга, нематеріальна послуга, матеріальне виробництво, нематеріальне виробництво, сфера послуг, сектор нематеріальних послуг, галузі сектора нематеріальних послуг, освіта, охорона здоров'я, культура, економічне зростання, людський капітал.

АННОТАЦІЯ

Ильквив Н.В. Политико-экономический анализ сектора нематериальных услуг в Украине. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 - экономическая теория и история экономической мысли, Львовский национальный университет имени Ивана Франко. - Львов, 2018.

Диссертация посвящена исследованию теоретико-методологических положений и разработке научно-практических рекомендаций по обеспечению развития сектора нематериальных услуг в отечественной экономике.

Обобщены теоретические положения, касающиеся сущности, признаков и структуры сектора нематериальных услуг, освещены аналитические инструменты исследования сектора нематериальных услуг; представлены результаты исследования эволюции взглядов экономистов на роль нематериальных услуг в экономике страны.

Выявлены особенности функционирования отечественного сектора нематериальных услуг. Оценен уровень развития отраслей сектора нематериальных услуг на основе построения интегрального показателя. Проанализирован уровень финансирования сектора нематериальных услуг и определены проблемы его функционирования, обоснована роль нематериальных услуг в экономическом развитии Украины. Разработана методика распределения финансирования отраслей сектора нематериальных услуг на основе построения таксономического показателя этих отраслей.

Рассмотрены основные проблемы институционального регулирования сектора нематериальных услуг в Украине и предложена концепция совершенствования государственного регулирования отраслей сектора нематериальных услуг. Определены перспективы применения мирового опыта государственного регулирования сектора нематериальных услуг в экономике Украины.

Ключевые слова: экономическое благо, услуга, нематериальная услуга, материальное производство, нематериальное производство, сфера услуг, сектор нематериальных услуг, отрасли сектора нематериальных услуг, образование, здравоохранение, культура, экономический рост, человеческий капитал.

SUMMARY

Ilkiv N.V. Political and economical analysis of non-material services sector in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for inception the candidate's degree in economics according to the speciality 08.00.01 – economic theory and history of economic thought, Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2018

The thesis deals with research of theoretical and methodological principles and development of scientific and practical recommendations for provision of non-material services sector development in domestic economy.

Generalized theoretical principles for content and structure of non-material services sector, discovered the features and differences of non-material service as a product of production through the analysis of economic approaches to the review of this category, reflected analytical tools of non-material services sector research, presented the research results of evolution of different economic schools and economic science areas for non-material services role in economy. Peculiar attention is paid to the non-material services sector functioning in the context of the tertiary sector of command – administrative economy.

Revealed the peculiarities of functioning of the domestic sector of non-material services. Qualitative changes in the non-material services market are studied in the process of its historical evolution. Estimated the level of development of non-material services sector branches based on the construction of an integral indicator that has provided an opportunity to substantiate new challenges and trends in the non-material services sector development in the post-industrial economy. Determined the main reasons for the decline of the integral indicator in the spheres of education and health for the years of independence. Analyzed the level of financing of the non-material services sector and identified problems of its functioning, substantiated the place and role of the non-material services sector in the economic growth of the country. Improved the methodology of distribution of financing of non-material services sector branches on the basis of taxonomic index construction of these industries. An analysis of the regulatory framework for the functioning of the non-material services sector market is carried out.

The main problems of institutional regulation of the non-material services sector are reviewed in Ukraine and developed the improvement concept of state regulation of non-material services sector. Defined the main components of the restructuring mechanism of state administration of the industries, which produce non-material services. Focus on positive experience in state regulation of health care of the leading countries on the main health indicators in Japan, Germany and the United States and are examined the world-wide practice of education crediting by commercial banks and private employers. Generalized world experience of improving the state regulation of the non-material services sector and outlines prospects and ways of its adaptation to Ukrainian conditions.

Key words: economic benefit, service, non-material service, material production, non-material production, service sector, non-material services sector, spheres of non-material services sector, education, health care, culture, economic growth, human capital.